

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA TEZ AYTISHLARNING AHAMIYATI

Najimidinova Nafisaxon Ismoiljanovna

Andijon Davlat Chet tillar Instituti 2-kurs magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada chet tili o'rganayotganda tez aytishlarning o'rni, o'quv jarayoniga ta'siri hamda nutqni rivojlantirishga qnday yordam berishligi haqida so'z yuritilgan. Xorijiy til o'qituvchilariga tez aytishni o'qitishga oid bir necha tavsiyalar ham mavjud.*

Kalit so'zlar: *tez aytish, nutq, talaffuz, tushunish*

Abstract: *This article talks about the role of Tongue Twisters when learning a foreign language, its impact on the learning process, and how it helps to develop speech. There are also some recommendations for teaching foreign language teachers to speak quickly.*

Key words: *tongue twisters, speech, pronunciation, comprehension*

Tez aytishlar ancha davr ilgari paydo bo'lgani oldin ma'lum. Ularning yordami bilan bolalar ona tili nutqini qiziqarli hazil shaklida tushunishni o'rgandilar. Bugungi kunda nutq terapevtlari talaffuz qilinishi qiyin bo'lgan harflar va so'zlar ketma-ketligidan bolalar uchun maxsus tez aytishlar tuzadilar va ularning ko'pini ovoz chiqarib tez-tez talaffuz qilinishi nutq nuqsonlarini yo'q qiladi [1].

Har birimiz bolalikdan tez aytishlar bilan tanishmiz. Kulgili iboralar va qofiyalar ba'zida xatosiz aniq talaffuzga osonlikcha erishila, ba'zida esa atrofdagilar tez aytishni mazmunli holatda tushunishlari qiyin. Ammo, o'yin — kulgidan tashqari, tez aytishlar ham muhim vazifani bajaradi-ular tovushlar va so'zlarni aniq talaffuz qilishni o'rganishga, to'g'ri diksiyani olishga va suhbatdoshingiz tomonidan so'zlarni tushunish va tushunturishni sezilarli darajada murakkablashtiradigan nutq nuqsonlaridan xalos bo'lishga yordam beradi [1].

Agar siz chet tilini o'rganayotgan bo'lsangiz, unda siz to'g'ri talaffuz va to'g'ri urg'uga erishish qanchalik qiyinligini bilasiz. O'zingizning bilimingiz va ko'nikmalaringizni o'rgatishda sizga o'zbek tilida so'zlashuvchilar bilan bir xil printsip asosida qurilgan ingliz tili tez aytishlar yordam beradi. Ulardagi so'zlar shunday tanlanganki, tovushlarning kombinatsiyasi sizni nafaqat tez va aniq, balki to'g'ri urg'u bilan ham gapirishga majbur qiladi. Ingliz tilidagi Tez aytishlar uzoq vaqtdan beri chet tillarini o'rganish dasturiga kiritilgan, chunki ushbu turdagi darslarning ta'siri uzoq muddatli deb hisoblanadi, bu talabalarning nutqiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Chet tilini o'rganayotganda va nutq texnikasini takomillashtirish ustida ishlayotganda, til materiallari mustaqil ish uchun ham, darsda ishlash uchun ham mos bo'lgan tez aytishlarga alohida o'rin beriladi.

Talaffuzni tez aytishlar bilan o'rgatish oson emas va dastlab bunday faoliyat foydasiz bo'lib tuyulishi mumkin, ammo unday emas. Tez aytishlar ingliz tilidagi tovushlarning

to'g'ri artikulyatsiyasini rivojlantirish uchun juda samarali vositadir, bu diksiya va talaffuzga foydali ta'sir ko'rsatadi [2, 57-bet]. Chet tilini o'rganish jarayonida tez aytishlarning kiritilishi aniq talaffuzning rivojlanishiga va nutq tezligining oshishiga ta'sir qiladi. Qoida tariqasida, nutq apparatini faollashtirish va talabalarni safarbar qilish uchun dars boshida tez aytishlar kiritiladi [2]. Shunisi e'tiborga loyiqki, ko'plab tajribali o'qituvchilar chet tilidagi tez aytishlardan tashqari, o'zbek tilida so'zlashadiganlardan ham foydalanadilar. Ushbu ish usuli nafaqat o'rganilayotgan tilda, balki ona tilida ham intonatsiyaning diksiyasi va qulayligini yaxshilashga imkon beradi.

Tez aytishlar ustida ishlash nafaqat kelajakdagi tarjimonlar uchun, balki o'z faoliyatining mohiyati bo'yicha xalqaro konferentsiyalar, ko'rgazmalar, simpoziumlar va boshqalarda qatnashadigan ishbilarmonlar uchun ham muhimdir. Tez aytishlar odatda nafaqat ingliz tilida so'zlashadigan dunyoda so'z o'yinlari sifatida, balki ko'pincha bolalar uchun o'yin-kulgi shakli sifatida ham qo'llaniladi. Ushbu sodda, ammo shu bilan birga tovushlar bilan to'ldirilgan iboralar ma'ruzachiga inglizcha talaffuzni mashq qilish, diksiyani yaxshilash uchun mo'ljallangan. Tez aytishlarning o'ziga xos xususiyati yodlashga yordam beradigan ritmning mavjudligi [3]. Tez aytishlar bilan ishlash usuli juda yaxshi ma'lum: bo'g'inlarni sekin o'qish, so'zlarni sekin o'qish, keyin esa tezroq, tezroq va juda tez, lekin to'g'ri taffuz qilish zarur.

Tez aytishlar odatda fonetik jihatdan o'xshash so'zlarni o'z ichiga olgan iboralardir. Ushbu so'zlar ko'pincha biz minimal juftliklar deb ataydigan so'zlardir, ya'ni ular faqat bitta tovush bilan farq qiladigan so'z juftlari nima uchun tilni burish ingliz tilida so'zlashuvchilar uchun ham talaffuz qilish qiyin [3].

Tez aytishlarni qanday to'g'ri ishlatish kerak? Sekin-asta til burilishini baland ovoz bilan takrorlashni boshlang. Bu sizning ijroingizda aniq eshutilishiga ishonch hosil qiling. Tilni burishtirishni yoddan bilib oling. Tez aytishni iloji boricha tezroq takrorlang, uni ketma-ket uch marta to'xtamasdan va ikkilanmasdan takrorlang [1]. Siz uchun qiyin bo'lgan tovushlarni ishlab chiqadigan va ularni har kuni o'qiydigan bir nechta tilni tanlashga harakat qiling — bu kuniga atigi 5-7 daqiqa davom etadi.

Tez aytishlarning foydalari haqida bir necha so'z. Tez aytishlar, birinchi navbatda, inson diksiyasini yaxshilash uchun ixtiro qilingan deb o'ylaydiganlar kam. Agar biror kishi chet tilini o'rganishga harakat qilsa, u bola kabi boshidan boshlanadi: tovushlarni, eng oddiy so'zlarni va iboralarni o'rgatadi. Chet tilini o'rganuvchilar hech qanday holatda tilni burishtirishni e'tiborsiz qoldirmasliklari kerak. Birinchidan, yuqorida aytib o'tilganidek, Tez aytishlar diksiyani yaxshilaydi. Tez aytishlar talaffuzni keskinlashtirishga va nutqni yanada chiroyli va aniqroq qilishga yordam beradi. Ikkinchidan, to'g'ri talaffuz qilingan tez aytishlar o'quvchilarga aksentdan deyarli xalos bo'lishga yordam beradi.

Uchinchidan, bu shunchaki kulgili! Ayniqsa, siz yolg'iz bo'lmaganingizda va bir xil bolalar yonida o'tirganda, hushtak, va xirillagan tovushlar to'plamini takrorlashga harakat qilishadi. Ammo natija darhol seziladi! Ingliz tilidagi Tez aytishlarni tez emas,

balki to'g'ri talaffuz qilish muhimdir. Masalan, interdental tovushni [θ] oddiy [s] bilan aralashtirmasdan. Menimcha, Tez aytishlar ingliz tilini o'rganishda juda foydali qo'shimcha hisoblanadi. Bu sof so'zlar, ya'ni tovushlar va so'zlarning aniq talaffuzi. Bu fonetik jihatdan o'xshash ko'plab so'zlarni o'z ichiga olgan iboralar, ya'ni. bitta tovush bilan farq qiladigan juft so'zlar. Siz tinglashingiz va tushunishingiz uchun gapirishni o'rganishingiz kerak, ammo buning uchun siz kamchiliklaringiz ustida ishlashingiz kerak. Ingliz tilidagi tez aytishlar yordamida mashq qiling. Axir, Tez aytishlarning o'ziga xos xususiyati shundaki, ularda talaffuz qilinishi qiyin va murakkab tovushlar bo'lgan so'zlar tanlangan [2, 59]. Va ingliz tilini o'rganayotganda, Tez aytishlar tovushlar va so'zlarni aniq talaffuz qilishni, nutq nuqsonlaridan xalos bo'lishni o'rganishga yordam beradi. Tez aytishlar yordamida ingliz tilidagi tovushlarning to'g'ri artikulyatsiyasi rivojlanadi va bu talaffuzga ta'sir qiladi va nutq tezligini oshiradi. Shunday qilib, diksiyani yaxshilaydi. O'ylaymanki, agar siz ingliz tilida tez aytishlarni to'g'ri talaffuz qilsangiz, ya'ni. baland ovozda, sekin, keyin yodlab oling va ketma-ket uch marta to'xtamasdan va ikkilanmasdan takrorlasangiz, shunda siz aksentdan deyarli xalos bo'lishingiz mumkin. Yuqorida aytilganlarning barchasiga asoslanib, to'g'ri nutq va diksiyani o'rnatishda tez aytishlar ajralmas yordamchiga aylanishi mumkinligi ayon bo'ladi. Tez aytishlar yordamida tovushlarni bir-biriga aralashtirmasdan so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishni o'rganish osonroq.

FOYDALANILGAN ADABIYODLAR RO'YHATI:

1. O'zbek folklori: Pedagogik institutlar ucun xrestomatija, tuzuvchi H. Zarif, Tashkent: 1941.
2. Жаҳонгиров Ғ., «Тез айтиш», Ўзбек тили ва адабиёти, №3 (1972), 49-52.
3. Sarah-Rose la rosophile = Gulsevar Gulsara: virelangues d'Ouzbékistan, choisis, présentés et traduits de l'ouzbek et du qaraqalpaq par Rémy Dor, Paris: L'Asiathèque - IFEAC, 2005, 153p.
4. Akhmedov, B. A. (2023). Innovative pedagogical technologies in the modern educational system. *World Bulletin of Social Sciences*, 19, 107-112.
5. Akhmedov, B. A. (2023). Improvement of the digital economy and its significance in higher education in Tashkent region. *Uzbek Scholar Journal*, 12, 18-21.
6. Кабирова, З. М. (2022). Ахборот-таълим муҳитини шакллантиришга йўналтирилган аралаш таълим технологияларидан фойдаланиш. *Integration of science, education and practice. scientific-methodical journal*, 3(10), 20-23.
7. Ibrohimov, F. A., & Kabirova, Z. M. (2021). Inklyuziv ta'lim va yangicha pedagogik yondashuvlar. *Academic research in educational sciences*, 2(CSPI conference 1), 567-571.
8. Хамракулова, М. М. К., & Коканбаев, И. И. (2022). БИЛИНГВАЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ НА УРОКАХ ХИМИИ, КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА

ОБРАЗОВАНИЯ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(1), 780-783.

9. Kukanbaev, I. I., & Sheralieva, Y. B. (2021). Using independent work to improve the effectiveness of teaching the topic " Halogens" in the school chemistry course. *ASIAN JOURNAL OF MULTIDIMENSIONAL RESEARCH*, 10(4), 172-176.

10. Kadirova, Z. Z. (2022). Periphrases of human nature in alisher navois prose works. *THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука*, (6), 381-383.

11. Кадырова, З. З. (2021). Лексические издания в формировании перифраза о первом перифразе в прозе Алишера Навои. *Журнал филологических исследований*, 6(1), 17-23.

12. Кадырова, З. З. (2021). Некоторые комментарии к интерпретации и противопоставлению аспектов терминов перефразирование и перифраз. *Теоретическая и прикладная наука*, 1(6), 486-489.

13. Qodirova, Z. Z. (2019). Perifraza obrazli idroq mahsuli. *Ilm sarchashmalari*, 1(1), 54-57.

14. Kadirova, Z. Z. (2021). Alisher Navoiyning nasriy asarlarida insonga xos xususiyatlarni ifodalovchi perifrazalar. *Ilm sarchashmalari*, 2(2), 176-178.

15. Bazarova, E., & Kadirova, Z. (2020). Practical knowledge of the stone names in linguistics. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(1), 178-181.

16. Kadirova, Z. Z. (2022). Alisher Navoiyning nasriy asarlarida perifrazalar. *Monografiya*, 1(1), 120.

17. Kadirova, Z. Z. (2022). Lithosonyms used in the works of Alisher Navoi. *NeuroQuantology*, 10(10), 1907-1913.

18. Kadirova, Z. Z. (2022). Stable compounds in the works of Alisher Navai (example of periphrases). *NeuroQuantology*, 10(1), 1899-1906.

19. Kadirova, Z. Z. (2022). The role of the names of precious stones in the formation of anthroponyms in the Uzbek language. *International Scientific Journal Theoretical & Applied Science*, 1(1), 182-187.

20. Kadirova, Z. Z. (2021). Alisher Navoiy nasriy asarlaridagi perifrazalarning ifoda shakllari. *Ustozlar Uchun*, 2(2), 3-5.

21. Kadirova, Z. Z. (2020). Litosonyms in the Work of Mahmud Kashgari Devonu Lugatit Turk. *International Journal of Progressive Sciences and Technologies*, 3(3), 1-3.